

УДК 347.91/95(477)
ББК 67.9(4УКР)310
Д22

Редакційна колегія:

*В. Я. Тацій, П. В. Тихий, В. О. Усатий, К. В. Гусаров, Д. В. Задихайло,
Л. М. Москвич, О. О. Крестьянінов, О. В. Бринцев, Т. Д. Суярко*

Д22 **25 років** господарській юрисдикції в Україні: досвід та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 трав. 2016 р.) / редкол.: В. Я. Тацій, П. В. Тихий, О. В. Бринцев та ін. – Х. : Право, 2016. – 204 с.

ISBN 978-966-937-021-1

У збірнику представлено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «25 років господарській юрисдикції в Україні: досвід та перспективи», проведеної Національним юридичним університетом імені Ярослава Мудрого спільно з Харківським апеляційним господарським судом та господарським судом Харківської області у відповідності до Плану заходів з підготовки святкування 25-річчя утворення господарських (арбітражних) судів України, затвердженого наказом ВГСУ від 25.01.2016 р. № 2. Вона відбулася 20 травня 2016 р. на базі Харківського апеляційного господарського суду за адресою: м. Харків, пр-т Правди, 13. Конференцію присвячено підведенню підсумків 25-ти років функціонування системи господарських (арбітражних) судів в умовах незалежності України. На конференції проаналізовано набутий досвід судового вирішення спорів у сфері економіки, обговорено існуючі проблеми та перспективи розвитку системи господарської юрисдикції.

Для науковців та практичних працівників, суддів, адвокатів, усіх, хто цікавиться проблемами економічного судочинства.

УДК 347.91/95(477)
ББК 67.9(4УКР)310

ISBN 978-966-937-021-1

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право», 2016

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ПРОЕКТУ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Проект Господарського процесуального кодексу України (надалі – проект) [1] покликаний вдосконалити врегулювання правовідносин у господарській сфері. Низка положень вказаного проекту вносить суттєві зміни до структури господарського процесуального законодавства, а зміст деяких з них потребує уточнення. В цій роботі йтиметься і про такі проекти норм ГПК, які, на думку автора, не містять будь-якого сенсового навантаження.

Принциповою новелою проекту є новелізація форм господарського процесу при запровадженні поряд із існуючими позовним провадженням та провадженням у справах про банкрутство наказного провадження, а також можливість реалізації «електронного правосуддя». Здійснення захисту прав, свобод чи інтересів за проектом ГПК відбуватиметься на основі принципу верховенства права (ст. 12 проекту), відповідно до якого особа, її права визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Проект ГПК не передбачає обмеження щодо застосування способів судового захисту, забезпечуючи, тим самим, свободу реалізації судом сфери судової юрисдикції як комплексу повноважень по реалізації правосуддя. Здійснюючи останнє, господарський суд захищатиме права та інтереси фізичних та юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений законом або договором. У випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного права чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд за заявою такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб, який не суперечить закону.

Регламентація принципу змагальності господарського судочинства у ст. 14 проекту бракує, як уявляється, положенням про сприяння суду у зборі доказів з боку осіб, що беруть участь у розгляді справи за умови наявності труднощів у їх зборі та наданні та при подачі судові з боку зазначених осіб відповідного клопотання.

Не відповідає предметній юрисдикції господарських судів, як уявляється, положення п. 11 ч. 1 ст. 21 проекту, що відносить до юрисдикції господарських судів справи про стягнення заробітної плати з боржника у справах про банкрутство, поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника. Поряд з цим проект нормативного акту не визначає, в порядку якого провадження розглядатиметься вказані справи. Потребує уточнення п. 14 ч. 1 ст. 21 щодо справ про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчих документів на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону України «Про третейські суди», оскільки у проекті вказаної норми не визначається, що характер спору, котрий розглядався господарським судом, повинен мати господарсько-правовий характер та виникати між суб'єктами господарської діяльності. Така пропозиція автора відповідає положенням ст. 22 проекту відносно того, що не допускається

об'єднання в одне провадження кількох вимог, які підлягають розглядові за правилами різних судочинств. На підтвердження вказаної тези слід навести і зміст ст. 23 проекту, який закріплює правило про те, що на вирішення третейського суду може бути переданий спір, віднесений до юрисдикції господарського суду.

Значна увага у проєкті, на відміну від діючого ГПК, приділена правилам розмежування підсудності справ господарським судам. Однак викликає зауваження проєкт ч. 2 ст. 24 ГПК, яка передбачає можливість розгляду справ щодо оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів апеляційними господарськими судами. Вважаємо, що надання можливості господарським судам апеляційної інстанції розглядати справи в якості судів першої інстанції не відповідає функціональній компетенції апеляційних судів, діяльність яких полягає у здійсненні контролю за дотриманням місцевими господарськими судами вимог законності і обґрунтованості судових рішень.

Значна увага у проєкті, на відміну від нині діючого ГПК України, приділена інституту підсудності господарських справ. Проте зміст ч. 12 ст. 27 проекту ГПК викликає зауваження з причини наявності в тексті проекту норми низки оціночних понять, які можуть по-різному тлумачитись судами. Мова іде, наприклад, про більш тісний зв'язок із територією, на яку розповсюджується юрисдикція іншого суду, а також винятки з цього правила, з якими проєкт нормативного акту пов'язує ускладнення захисту прав чи інтересів позивача, за захистом яких він звернувся до суду.

Викликає заперечення положення ч. 3 ст. 31 проекту ГПК щодо можливості розгляду справи судом апеляційної інстанції одноособово у справах, розглянутих в порядку спрощеного позовного провадження, та апеляційні скарги на ухвали суду першої інстанції. Таке ставлення пояснюється нівелюванням колегіальної ознаки діяльності апеляційного суду.

Питання зловживання правом, зокрема зловживанням правом на відвід (ч. 9 ст. 36 проекту) уявляються такими, з яких важко зробити висновок про наявність факту саме зловживання правом, а не реалізацією заінтересованими особами наданих їм процесуальних прав. Виходячи з цього норму ч. 9 ст. 36 проекту вважаємо такою, яка не тягне сенсового навантаження. Тому вона не має бути причиною настання встановленої законом відповідальності.

До складу учасників справи ст. 39 проекту ГПК не відносить представників сторін та третіх осіб. З огляду на дану обставину виникає питання щодо можливості застосування представниками сторін та третіх осіб статті 40 проекту «Права та обов'язки учасників справи».

Встановлення п. 1 ч. 2 ст. 41 проекту можливості визнання судом факту зловживання процесуальними правами (пред'явлення завідомо безпідставного позову, наявність «очевидного штучного характеру») носить, як уявляється, суто декларативний характер, оскільки не передбачає критеріїв для визначення вказаних ознак. У зв'язку з цим навряд чи можна говорити про можливість доведеності безпідставного залучення особи в якості відповідача (співвідповідача) з метою зміни підсудності справи.

Передбачаючи у ст. 60 проекту ГПК коло інших учасників судового процесу, уявляється зайвим визначення в якості одного з таких суб'єктів експерта з питань

права. Конкретизація цивільної процесуальної правосуб'єктності такої особи наведена у ст. 68 проекту. В якості експерта в галузі права може залучатись особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права. Рішення про допуск до участі в справі такої особи та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом. Законодавче закріплення такого суб'єкта та використання його висновку нівелюється вимогами п. 1 ч. 1 ст. 95 проекту, де в якості обов'язкової умови призначення судом експертизи є з'ясування обставин, що мають значення для справи, за допомогою необхідних спеціальних знань в іншій, ніж право, сфері, без яких встановлення відповідних обставин неможливо. Цьому правилу протирічить і положення проекту відносно можливої наявності висновку експерта в галузі права.

Виходячи з регулювання процесуально-правового становища вказаної особи є незрозумілим значення його висновку для встановлення обставин справи. Висновок вказаної особи в якості окремого засобу доказування не передбачений п. 1 ч. 2 ст. 71 проекту ГПК, котрий передбачає такі засоби доказування, як письмові і речові докази та інші матеріали, визначені проектом Кодексу.

Встановлюючи підстави звільнення від доказування, ст. 73 проекту передбачає певні невідповідності. Так, встановлюючи ознаки преюдиційних фактів, ч. 8 проекту вказаної норми закріплює положення про те, що правова оцінка, надана судом певному факту при розгляді іншої справи, не є обов'язковою для господарського суду. Уявляється, що подібні протиріччя ч.ч. 4–6 із ч. 8 ст. 73 проекту ГПК нівелюють значення та ознак фактів, що не підлягають доказуванню.

При характеристиці доказів та доказування, навряд чи можна погодитись із змістом ст. 77 проекту, в якій мова іде про встановлення таких ознак доказів, як їх достатність та достовірність. Вважаємо, що ці поняття мають охоплюватись належністю доказів та допустимістю засобів доказування.

Заслуговує критичної оцінки правила щодо встановлення обов'язку подачі копії доказів (крім речових) з боку особи, яка їх подає, іншим учасникам процесу (ч. 9 ст. 78 проекту ГПК). Уявляється, що при реалізації цього положення відбуватиметься суміщення обов'язку одного суб'єкта подавати докази із правом іншої особи з протилежною заінтересованістю знайомитись з матеріалами справи.

При характеристиці такого засобу доказування, як показання свідка слід врахувати наступне. Зміст статей 86 та 87 проекту не дозволяє зробити висновок про засіб отримання показань свідка: з заяви, підпис свідка на якій посвідчується нотаріусом, або з показань допиту вказаної особи.

Разом з тим, проектом ГПК (ст. 88) до письмових доказів відносяться так звані електронні докази без урахування їх особливостей і необхідності, у зв'язку з цим, їх закріплення у проекті нормативного акту в якості окремого засобу доказування. Визначена у ст. 88 проекту можливість подачі електронних доказів та встановлення спеціальних правил щодо їх подачі суперечить змісту ст. 93 проекту. В змісті останньої електронні докази відносяться до так званих інших матеріалів, які можуть бути використані в якості доказів, тоді як проект ст. 88 відносить електронні докази до письмових.

Нажаль, обмежені можливості тез не дозволяють висловити всі міркування автора, спрямовані на вдосконалення проекту вказаного нормативного акту. Поза увагою залишились питання наказного провадження, перегляду судових рішень та деякі інші. Їх дослідженню будуть присвячені наступні наукові роботи.

Гусаров Костянтин Володимирович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Література

1. Проект Господарського процесуального кодексу України //Ел. ресурс: <http://jrc.org.ua/upload/steps/d30392b756cb6ca46fdb436c49b5f0eb.pdf>.